

9. Mushet G. A psychotherapist in the horse: A service for distressed junior doctors. In: Brit. J. Med. Psychol., 2003, vol. 73, nr. 3, p.377-380.

10. Şveţ V. Factorii de risc profesional şi controlul lor în activitatea medicilor oncologi. În: Buletinul Academiei de Ştiinţe a Moldovei, 2015, nr.3 (48), p.220.

11. Şveţ V. Factorii de risc profesional şi controlul lor în activitatea medicilor oncologi. În: Buletinul Academiei de Ştiinţe a Moldovei, 2015, nr.3 (48), p.220.

12. Şveţ V. Dezechilibru efort-recompensă în activitatea medicilor oncologi. În: Buletinul Academiei de Ştiinţe a Moldovei, 2015, nr.3 (48), p.37.

13. Мереуцэ И., Форня Ю. Психосоматические исследования онкологических заболеваний. Life and social programs of biological organisms existence qualitz development. Лондон, 2014.

14. Мереуцэ И., Форня Ю. Психосоматические исследования онкологических заболеваний. Life and social programs of biological organisms” existence qualitz development, Лондон, 2014.

15. Федина Н.В. Проблема профессионального риска и качества жизни врачей. In: Здравоохранение Российской Федерации, 2008, № 6, с.28-34.

SPECIFICUL ABORDĂRII A PROBLEMATICII BIOETICE ŞI A SECURITĂȚII UMANEÎN CONTEXTUL SOCIOPOLITIC CONTEMPORAN AL REPUBLICII MOLDOVA

Serghei Sprincean, dr. hab. în şt. polit., conf. univ.
Institutul de Cercetări Juridice, Politice şi Sociologice

THE SPECIFIC OF THE APPROACH ON THE BIOETHICAL AND HUMAN SECURITY PROBLEMATICS IN THE SOCIAL-POLITICAL CONTEMPORARY CONTEXT OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

In the article are analyzed several specific aspects of the dominant perspective in the contemporary Republic of Moldova on the bioethical and human security problematics in political context of edification of national human security strategy. Human security, as a new constructivist concept in the contemporary security studies, from the perspective of defining of its basic components, supports the fulfilling of most important political purposes in the critical approach of the neorealism. The process of implementation of the

bioethical and human security principles and values is based on assuring the interests and fundamental needs of human individual for a stronger communitarian and personal security. In the paper are stressed the opportunities and impediments in the implementation of the main principles of the concept of human security and bioethics, including on the social and political ground of Republic of Moldova.

În Republica Moldova, problematica bioetică în contextul fortificării securității umane a început să se manifeste mai pregnant și mai univoc în spațiul public odată cu intensificarea procesului de deschidere socială și politică a societății și clasei politice autohtone către tendințele și trendurile sociale și politice mondiale, determinate, în mare parte, de intensificarea problemelor globale și regionale cu care se confruntă inclusiv Republica Moldova, alături de alte state ale lumii, dar și concomitent cu inițierea procesului de racordare a legislației interne la cea europeană în perspectiva aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

Apreciem că, în condițiile create, când nu există o concepție de stat sau o viziune strategică clară în problematica bioetică și a securității umane, la fel ca în numeroase state din Uniunea Europeană, ca în Statele Unite ale Americii, Canada, Japonia sau alte țări substanțial avansate pe calea implementării normelor și principiilor bioetice și de securitate umană în diverse sfere ale vieții sociale, inclusiv în domeniul politicului, se cere definierea celor mai importante valori și principii naționale caracteristice culturii noastre autohtone pentru a sta la baza elaborării unui model de strategie bioetică și de securitate umană a Republicii Moldova [5, p.271]. Acest efort trebuie întreprins în vederea ridicării la un rang înalt de politică de stat a concepției bioetice generale cu privire la cele mai diverse dileme de securitate individuală și bioetice, care antrenează în dispute publice și afectează întreaga populație. Aici se au în vedere problemele cu care societatea, clasa politică din Republica Moldova au avut deja ocazia să se confrunte, precum problemele bioetice analizate mai sus sau alte probleme cu implicații bioetice cu care societatea autohtonă se va confrunta în viitorul previzibil, reieșind din tendințele mondiale și regionale existente, amenințările cele mai importante pentru fundamentele morale și spirituale ale societății din Republica Moldova, specificul cultural, economic și social al țării.

Pe plan internațional, avem certitudinea că suportul metodologic oferit

de domeniul bioeticii, ca disciplină academică și practică globalizantă, se manifestă fructuos prin acțiuni individuale, instituții de stat, organisme internaționale sau formațiuni nonguvernamentale, în cele mai vaste și complexe sfere ale economiei mondiale și ale celor naționale, în viața socială, culturală și politică, în forme foarte diverse și în contexte și conjuncturi inedite, potrivit multitudinii de culturi și modele societale de pe Terra [2, p.185].Practicile și metodologia specifică bioeticii tind, totodată, să impună și să promoveze o condiție morală fundamentală standardizată similară, reieșind din specificul caritabil al activității, implicării și incursiunilor bioetice în plan social, ecologic, politic [8, p.205; 9, p.38].

În acest sens, considerăm că promovarea dezideratelor de asigurare a securității sociale, personale și umane, tendința susținută de importante mișcări neguvernamentale, dar și forțe geopolitice din afara Republicii Moldova, provenind, în special, din spațiul civilizațional european, a tins permanent, chiar exagerat uneori, către un idealism armonios cu privire la relațiile interumane, interetnice, drepturile universale ale omului. Aceste deziderate au ajuns, din păcate, în Republica Moldova o cotă precară din cauza nivelului de viață general scăzut, din cauza delăsării sau chiar a persecuțiilor autorităților autohtone din diverse perioade istorice, mai mult sau mai puțin îndepărtate.

Importante ONG-uri locale și internaționale, partenerii externi ai Republicii Moldovaîntreprinzând o serie de acțiuni pentru a promova idealul siguranței și prosperității sociale și individuale, în mod dezinteresat, fără să se mizeze pe acumularea unui capital politic sau compensarea, în vreun fel, a eforturilor depuse. Reiterăm că această preocupare a societății civile și a comunității internaționale se înscrie firesc în tendința mondială de promovare a principiilor bioetice ale binefacerii, echității și carității, alături de alte obiective bioetice, ca justiția, coevoluționismul sau integritatea sistemică, aduse în prim-planul, inclusiv, al vieții sociopolitice a celor mai avansate societăți de pe mapamond, prin implementarea idealul bioetic global, care, cu puțin efort comun, bunăvoința și deschidere spirituală, poate fi promovat cu succes și în societatea autohtonă, ce se află actualmente pe calea europeană, cât și pe calea modernizării profunde în pofida numeroaselor impedimente de ordin extern și intern.

În acest context, principiul universal al justiției și echității se poate impune armonios în cadrul analizei socio-politologice în genere, dar și, spre

exemplu, în analiza problematicii asigurării securității umane și naționale a Republicii Moldova în mod special în vederea soluționării inechităților sociale, precum și în studiul aprofundării suveranității și independenței statului, în sensul său cel mai cuprinzător și vast posibil, prin imperativul necesității corespunderii discursului și acțiunii politice unor standarde universale de echitate și corectitudine istorică, socială și economică în limitele bunului simț și legalității, în baza primării moralității și respectului reciproc în relațiile sociale, economice sau politice la diverse nivele de interacțiune cetățenească, de grup, comunitară, instituțională, statală sau internațională.

Comparând specificul ce ține de securitatea umană, socială și de mediu din cadrul ofertelor pe care le propun vectorii estic și vestic în planul integrării Republicii Moldova în aceste spații și sisteme geopolitice, remarcăm că oferta asocierii pe direcția vestică se deosebește semnificativ de oferta asiatică, atât prin conținutul mult mai diversificat și procedurile aplicative clare și bine întocmite, cât, mai ales, prin siguranța și sustenabilitatea aplicării și garantării acestor prevederi și a bunei funcționări a mecanismelor de protecție și securizare personală, ecologică sau socială. În acest plan, metodologia bioetică se evidențiază a fi utilă și funcțională în evaluarea riscurilor, beneficiilor, a costurilor și vulnerabilităților specifice fiecăreia dintre cele două opțiuni de asociere internațională pentru Republica Moldova, mai ales în domeniul asigurării protecției societale și umane.

Menționăm că exercițiul teoretic de analiză și evaluare a utilității și eficienței pentru statul nostru a relațiilor internaționale prin prisma interesului național al Republicii Moldova, se pliază armonios peste abordarea specifică bioeticii politice în relațiile internaționale dintre state și poate contribui fructuos la evitarea și prevenirea stărilor și perioadelor tensionate în relațiile interstatale prin furnizarea unui material amplu referitor la subiecte ce ar putea deveni componente constitutive ale unei platforme comune pentru colaborare într-un cadru bilateral sau multilateral internațional, cu fortificarea inerentă a mecanismelor și posibilităților de asigurare a securității umane, a celei naționale și deci, a independenței statului [4, p.408].

Un șir de elemente componente ale interesului național al Republicii Moldova, pe lângă asigurarea pentru fiecare cetățean a securității sale individuale și siguranței sale personale, pe lângă aprofundarea suveranității și independenței statului pe plan intern și extern, iese în evidență din natura,

valorile, experiența istorică, potențialul și caracterul Republicii Moldova ca stat și comunitate, cum ar fi creșterea bunăstării socioeconomice a populației și ridicării nivelului de trai, atingerea unui nivel înalt de autosuficiență economică și energetică, realizarea păcii civice interne sau integrarea teritorială, în condițiile fortificării puterii decizionale și execuționale a autorităților centrale și locale, edificarea unui stat de drept și realizarea unui sistem sustenabil și descentralizat de autogestiuine locală.

În cadrul analizei date, constând din aplicarea metodei bioetice în evaluarea importanței ideilor și mișcărilor social-politice autohtone în vederea instaurării stabilității interne, independenței, suveranității și fortificării securității umane și de stat a Republicii Moldova, prin urmărirea realizării intereselor naționale ale populației țării, se evidențiază ca fiind de o deosebită aplicabilitate, un șir de principii și teze elaborate în cadrul școlii bioetice din Republica Moldova, axată cu precădere pe aspectul global, noosferic, social și politic al paradigmei bioetice [6, p.7; 10, p.141]. Astfel, fundamentul central al construcției ideatice a bioeticii globale, în viziunea cercetătorilor din cadrul școlii autohtone de bioetică, se conturează a fi principiul biosferocentrismului pe lângă un grup întreg de fundamente metodologico-teoretice ca principiul coevoluției, cel al integrității sistemice a intervențiilor, principiul prioritizării obiectivelor, condiția morală referitor la caracterului caritabil al activității, implicării și incursiunilor bioetice în plan social, ecologic, politic etc., cuprinse de bioetică ca disciplină academică și practică globalizantă, generată de realitățile dure și imprezvizibile ale crizei mondiale multidimensionale și, în consecință, a imperativului supraviețuirii durabile și demne pe Terra a omului ca reprezentant al speciei sale biologice – *homo sapiens sapiens*, dar și ca personalitate desăvârșită cu toate atributele spirituale și materiale firești, cu o perspectivă reală de dezvoltare continuă pe viitor [11, p.93].

Avem certitudinea că un aport metodologic important al aparatului teoretic al bioeticii la edificarea unui mediu durabil și sustenabil de dezvoltare este elaborarea, fundamentarea și extinderea interdisciplinară a principiului integrității sistemice a intervențiilor. Potrivit acestui principiu, pe deplin aplicabil și în plan sociopolitic, acțiunile și intervențiile întreprinse în cadrul unui domeniu sau subsistem distinct trebuie să fie coordonate într-o măsură suficientă, încât să nu genereze disfuncții sau scăderea eficienței și funcționalității altor subsisteme ale sistemului sociopolitic general.

Deși la includerea în Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova, adoptată în 2011, a unor astfel de prevederi ce țin de asigurarea securității naționale, cum ar fi promovarea sănătății populației ca un factor determinant pentru ridicarea gradului securității umane în societate, la peste trei ani după intrarea în vigoare a acestei Strategii naționale mai puțin de 40% dintre cetățenii RM se apreciază ca sănătoși, ceea ce reprezintă o autoestimare a stării de sănătate net negativă față de statele europene, potrivit studiului „VOX POPULI – octombrie 2014”, realizat de către Asociația Sociologilor și Demografilor din RM. Astfel că „Potrivit autoestimărilor obținute în urma sondajului, mai puțin de jumătate din cei chestionați (39,6%) sunt sănătoși. Cercetările sociologice efectuate în țările dezvoltate cu privire la starea sănătății, ne demonstrează că procentul cetățenilor care se consideră practic sănătoși constituie majoritatea covârșitoare. Astfel, conform unei investigații sociologice efectuate în Olanda, 81% din persoanele chestionate se consideră practic sănătoase” [7]. După aprecierea autorului, aceste auto-estimări negative ale stării de sănătate la populația din Republica Moldova sunt pe deplin justificate, ținând cont de situația reală la acest capitol, relevată în cadrul primului Studiu național privind evaluarea factorilor de risc pentru bolile netransmisibile dat publicității la sfârșitul anului 2014, care arată că peste 70 la sută din populația țării suferă de hipertensiune și doar un sfert din acești bolnavi se află la evidența medicului, patru din 10 persoane fumează, iar peste 60 la sută din populația totală a Republicii Moldova consumă alcool [3].

Un alt studiu – Barometrul Opiniei Publice din octombrie 2016, organizat de Institutul de Politici Publice, confirmă cele concluzionate prin analizele, potrivit cărora asistența medicală acordată populației îi frustrează pe 73,8% din respondenții din Republica Moldova, iar „îngrijorarea de bază a populației rămâne a fi viitorul copiilor (52,9%), sărăcia (47,7%), prețurile (40%), șomajul este un motiv de îngrijorare pentru 39,1% dintre respondenți, iar corupția – 33,8%” [1].

Prin urmare, respectul pentru dezideratele de securitate umană în societățile în curs de dezvoltare și aflate în faze tranzitorii poate constitui un element fundamental pentru garantarea succesului reformelor dacă aceste principii ale securității umane sunt plasate de către guvernanți ca piloni ai stabilității sociale și obiective intermediare și finale pentru procesul transformărilor societale.

Reieșind din cercetările întreprinse, dar și din prioritățile și necesitățile fiecărui cetățean în parte, a societății Republicii Moldova în ansamblul său, care se confruntă cu grave probleme de securitate personală și societală, inclusiv de natură bioetică, referitoare la insuficiența protecției economico-financiare, psihosociale sau juridico-legale a persoanei, mai ales sub aspectul calității acestei protecții, contra diverselor abuzuri de ordin psihologico-emoțional, instituțional sau sistemic, cum ar fi discrepanța evidentă dintre normele și standardele internaționale, de exemplu în domeniul protecției securității, drepturilor și intereselor subiecților umani ai cercetărilor și experimentelor biomedicale, și nivelul rudimentar al dezvoltării legislației și mecanismelor organizaționale naționale de asigurare a acestor drepturi ale omului în Republica Moldova, chiar în pofida numeroaselor convenții și acte juridice internaționale la care a aderat, le-a semnat și ratificat țara noastră, se impune elaborarea și adoptarea unei strategii bioetice și de securitate umană în Republica Moldova, în vederea promovării unui conceptii bioetice generale de stat, precum și a unei abordări morale optime în societate, cu privire la cele mai diverse aspecte bioetice și de securitate umană în multitudinea de probleme cu care ne confruntăm, precum: politica demografică a statului, combaterea corupției și cartelizării sociale, politica statului în domeniul sănătății populației, referitor la avorturi, eutanasiere, natalitate, transplantarea de organe, aplicarea noilor tehnologii de reproducere umană, inclusiv utilizând elaborările ingineriei genetice, politica de protecție a securității umane prin instituții specializate cum ar fi comitetele bioetice, în vederea apărării drepturilor și libertăților omului etc.

Bibliografie

1. Barometrul Opiniei Publice. Institutul de Politici Publice. Octombrie 2016. În: <http://ipp.md/old/libview.php?l=ro&idc=156&id=804> (accesat: 18.10.2018).
2. Frunzeti T. Globalizarea securității. București: Editura Militară, 2006. 364 p.
3. Moldovenii sunt obezi, consumă mult alcool și nu se alimentează corect, potrivit unui studiu. Publika.md. 12.12.2014. În: https://www.publika.md/studiu-moldovenii-sunt-obezi-consuma-mult-alcool-si-nu-se-alimenteaza-corect_1985441.html (accesat: 18.10.2018).
4. Morgenthau H. Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace. Iași: Polirom, 2007. 735 p.
5. Sprincean S. Securitatea umană și bioetica. Monografie. Chișinău:

F.E.P. „Tipografia Centrală”, 2017. 304 p.

6. Țirdea T.N. Orientarea noosferică în dezvoltarea durabilă – calea spre salvarea omenirii. În: Știința, Tehnica, Medicina și Bioetica în strategia de existență umană: probleme de interacțiune și interconexiune. Materialele Conferinței a VII-a Științifice Internaționale. 24 aprilie 2002. Red. resp. T.N. Țirdea. Chișinău: CEP Medicina, 2002, p.5-11.

7. VOX POPULI – octombrie 2014, aspecte social-economice și politice ale societății contemporane moldovenești în preajma alegerilor parlamentare din 30 noiembrie 2014. Infotag.md. 27.10.2014. În: http://www.infotag.md/press_release-ro/194842// (accesat: 18.10.2018).

8. Гусейнов А. А. Философия, мораль, политика. Москва: Академкнига, 2002. 304 с.

9. Пустовит С.В. Глобальная биоэтика: становление теории и практики (философский анализ). Киев: Арктур, 2009. 322 с.

10. Цырдя Ф. Н. Единство феномена биоэтики и ноосферной парадигмы в стратегии обеспечения безопасного развития современной цивилизации. În: Развитие идей биоэтики у европейскому контексті. Материали IV Міжнародного симпозіуму з біоетики. 11-12 травня 2006 р. Киев: Сфера, 2006 г., с.140-142.

11. Чешко В.Ф., Кулиниченко В.Л. Наука, Этика, Политика: социокультурные аспекты современной генетики. Киев: ПАРАПАН, 2004. 228 с.

OPINII CU PRIVIRE LA PROBLEMELE PRIORITARE ALE BIOETICII ÎN SISTEMUL AUTOHTON DE SĂNĂTATE

Adriana Paladi, dr. în filos., conf.univ.

Victoria Federiuc, asist. univ.

Vladislav Rubanovici, dr. în șt. med., asist. univ.

Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”

OPINIONS ON THE PRIORITY PROBLEMS OF BIOETHICS IN THE MOLDOVAN HEALTH SYSTEM

The current research was carried within the framework of the institutional project "Promotion and practical implementation of medical bioethics in the Republic of Moldova", that aimed the study of the current situation regarding